

דף מידע מספר 101 בנושאים חברתיים :

עמדות הציבור הישראלי כלפי העובדים הזרים סקר דעת קהל

רקע

עד שנת 1993 היו בישראל רק כ-20 אלף עובדים זרים. הגורם העיקרי למתן אישורי הכניסה הרבים לעובדים זרים דווקא בתקופה ההיא היה גל פיגועי הטרור, שבעקבותיו הוטלו הגבלות על כניסת עובדי השטחים לישראל. מאז שנפרץ הסכר, והפתרון של הבאת עובדים ממדינות העולם השלישי התגלה כיעיל ונוח המשיך מספר העובדים הזרים לגדול בשיעורים גבוהים ביותר. דרישות המעסיקים הלכו וגברו, ולעיתים אף הופעלו לחצים קשים על הממשלה. ענפי שוק העבודה אליהם יועדו העובדים שיובאו הלכו והתרחבו והם עומדים על סיעוד (6.4% מכלל העובדים הזרים נכון ל-1997-), מלונאות (2.1%), מסעדות (1.8%), חקלאות (19.8%), תעשייה (2.0%) ובניין (67.8%). העובדים הזרים עובדים במשלחי יד ובמקומות עבודה שאינם מועדפים על העובדים הישראליים, ומכאן הצורך בהם. חלק גדול מהעובדים הזרים הובאו ללא היתרים, ולפיכך לא קיימים מספרים מדויקים לגבי גודל התופעה. ההערכה המקובלת היא שכיום ישנם כ-250 אלף עובדים זרים בישראל, כאשר מחציתם בלתי חוקיים.

תוצאות הסקר

הסקר נערך ביוזמת עמותת סנאט והועבר לכ-500 גברים ונשים מעל גיל 18 דוברי עברית בישובים יהודיים. להלן נפרט את השאלות שנשאלו בצרף סיכומי התשובות והשוואה לסקרים שנעשו בעבר :

בנושא נכונות להתגורר בשכונות לעובדים זרים השאלה שנשאלה הייתה "האם את/ה מסכים/ה או מתנגד/ת שיתגוררו בשכונתך עובדים זרים?"
 רק 35% מהנשאלים הסכימו שבשכונתם יתגוררו עובדים זרים, 54% התנגדו לכך וכ-11% לא הביעו עמדה.

בטבלא הבאה מפורטים שיעורי העונים על השאלה בחיוב ובשלילה, בהשוואה על פני השנים :

מסכים 1999	מסכים 1997	מסכים 1995	אחוז וכיוון שינוי 1999 בהשוואה ל-1997	אחוז וכיוון השינוי 1999 בהשוואה ל-1995
35%	40%	55%	-5%	-20%

שיעור הפרטים שגילו נכונות להתגורר בשכונות לעובדים זרים ב-1999 ירד באופן מובהק בהשוואה ל-1997 ואף ל-1995. למעשה, ניתן לראות מגמה של ירידה ברורה ומובהקת על פני

שלושת נקודות הזמן שנבדקו. המסקנה העולה מתוצאות אלה הינה שבד בבד עם הגידול באוכלוסיית העובדים הזרים בישראל גדלה האוכלוסייה המסתייגת ממגורים בקרבת העובדים הזרים.

בנושא ייחוס האחריות לאבטלה במשק על העובדים הזרים: השאלה שנשאלה הייתה "האם את/ה מסכים/ה או מתנגד/ת למשפט הבא: " העובדים הזרים תופסים את מקומות העבודה של הישראלים ומגדילים בכך את האבטלה במשק" 56% מהנסקרים הסכימו עם הטענה שהעובדים הזרים תופסים את מקומות העבודה של הישראלים, בעוד ש40%- התנגדו לה וכ- 4% לא הביעו עמדה בנושא.

בטבלא הבאה מפורטים שיעורי המסכימים והמתנגדים לטענה, בהשוואה על פני שנים:

מסכים 1999	מסכים 1997	מסכים 1995	אחוז וכיוון שינוי 1999 בהשוואה ל-1997	אחוז וכיוון השינוי 1999 בהשוואה ל-1995
56%	61%	45%	-5%	+11%

אחוז המסכימים לטענה היום נמוך, לכאורה, מזה שנמצא ב-1997, אולם ירידה זו אינה מובהקת מבחינה סטטיסטית. יחד עם זאת ניתן לומר, שבסה"כ לא חל שינוי לרעה בעמדות הציבור כלפי העובדים הזרים. ניתן להסביר זאת בהכרת הציבור בחיוניותם של העובדים הזרים למשק בענפים כגון: בנייה, חקלאות, סיעוד - ענפים המאופיינים בשכר נמוך יחסית ולפיכך גם אינם נחשבים ליוקרתיים. האוכלוסייה המקומית אינה מסתפקת בעבודות בענפים אלה, אך עם זאת מכירה בחיוניותם לפעילות התקינה של המשק הכלכלי.

ממצא נוסף שהתקבל, הוא קשר מובהק בין הסכמה לטענה ש"העובדים הזרים אחראים לאבטלה" לבין "התנגדות למגורים בשכנות לעובדים זרים".

כ-69% מהמתנגדים למגורים באותה שכונה יחד עם העובדים הזרים, סבורים כי העובדים הזרים הם אלה שאחראים לאבטלה (29% מתנגדים, 2% חסרי עמדה). זאת לעומת כ-39% מהנשאלים שדווקא הסכימו למגורים בשכנות לעובדים הזרים אך עדיין סברו כי העובדים הזרים אחראים לאבטלה (58% מתנגדים, 3% חסרי עמדה). 37% מהנסקרים הביעו עמדה שלילית ביותר כלפי העובדים הזרים (גם מתנגדים שיתגוררו בשכונתם וגם מסכימים שהם מוסיפים לגידול באבטלה), 20% הינם בעלי עמדה חיובית ביותר, ובין 13-15% מסכימים או מתנגדים רק לאחת העמדות, או שהם חסרי עמדה.

הפרופיל הסוציו-דמוגרפי של הנשאלים

הנסקרים שהביעו את העמדה השלילית ביותר כלפי העובדים הזרים (כלומר, אלה שהתנגדו למגורים בסביבותיהם ואף הסכימו שהעובדים הזרים תורמים לאבטלה) הינם בני 30-49 שהביעו עמדות שליליות יותר לעומת בני 50+. באופן דומה, את העמדה השלילית כלפי העובדים הזרים הביעו מסורתיים ודתיים יותר מחילוניים, בעלי הכנסה מתחת לממוצע יותר מאשר בעלי הכנסה ממוצעת ומעל לממוצע, ובעלי השכלה נמוכה יותר מאשר בעלי השכלה בינונית וגבוהה. הנשאלים מחוסרי העבודה הביעו עמדות שליליות יותר כלפי העובדים הזרים.

המסקנה העולה מניתוח מאפייני המשיבים הינה כי הקבוצות שמביעות את החשש וההתנגדות הגבוהים ביותר כלפי העובדים הזרים הן מצד אחד, קבוצות חברתיות חלשות, הכוללות את מחוסרי העבודה ומעוטי ההכנסה שחשות מאוימות כלכלית ע"י העובדים הזרים. מצד שני, קבוצות הדתיים והמסורתיים שהביעו מורא מפני תופעת העובדים הזרים כתוצאה מכך שהם חוששים מפני היחלשותו של הרוב היהודי בישראל.

סיכום

מאז 1993 הפכו העובדים הזרים לתופעת קבע בישראל. בד בבד עם הגידול במספר העובדים הזרים נראה כי, מחד קטנה מוכנות הציבור לגור בשכנות לעובדים הזרים (הצורך במרחק חברתי) ומאידך, ישנה הכרה בחיוניותם במשלחי יד שהציבור הישראלי אינו מוכן לעסוק בהם. עם זאת ישנן קבוצות, ביניהן הדתיים ומעוטי ההכנסה שעדיין סבורות כי בקיומם של העובדים הזרים יש משום הגדלת שיעור המובטלים הישראליים במשק.